

Nr 129

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1961/62 till statens blindskolor och dövskolor m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

1:o) **Statens blindskolor m. m.: Avlöningar.** Kungl. Maj:t har i propositionen nr 1 under åttonde huvudtiteln (punkt 127, s. 218—221 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1961) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för statens blindskolor m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1961/62, dels ock till Statens blindskolor m. m.: Avlöningar för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 3 153 000 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 330 000 kronor.

Kungl. Maj:ts under förevarande punkt framställda förslag avser — förutom vissa automatiska utgiftsökningar — huvudsakligen följande:

- 1) beräkning av medel för ytterligare en tjänst som lärare i läroämne i Ag 17, en förskollärartjänst i Ag 12, en skötartjänst i Ag 6 och en ekonomibiträdestjänst i Ag 2 vid vårdanstalten i Lund;
- 2) inrättande av en lärartjänst i diktafonskrivning enligt t. v. löneklass 14 vid skolan i Växjö;
- 3) beräkning av ett reparatörsarvode å 800 kronor vid Tomteboda;
- 4) inrättande av två vårdartjänster vid Tomteboda;
- 5) medelsanvisning av 6 665 kronor för ökat antal timlärartimmar vid Tomteboda och anpassningsskolorna;
- 6) medelsanvisning för ökade arvoden till skolläkare med 350 kronor;
- 7) medelsanvisning för höjning av arvode till skriv- och bokföringshjälp vid skolan i Växjö med 1 000 kronor.

Av statsrådsprotokollet framgår, att *skolöverstyrelsen* i skrivelse till Kungl. Maj:t den 1 augusti 1960 behandlat frågan om skyldighet för lärare i läroämne vid blind- och dövskolorna att biträda med tillsyn av eleverna. Överstyrelsen, som funnit, att tillsynen över barnen på fritid, utom när det gäller rasterna, borde överflyttas från lärare i läroämne till annan lämplig personal, hemställer, att undervisningsskyldigheten för lärarna i läroämne vid blindskolorna fastställs till 30 veckotimmar, varvid tillsynsskyldighe-

ten utom vid raster bör utgå, samt att lärarna i läroämne vid dövskolorna befrias från tillsynsskyldigheten utom vid raster.

Departementschefen förklarar sig icke vara beredd att i detta sammanhang taga ställning till överstyrelsens förslag i nyssnämnda avseende.

Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag under förevarande punkt.

I anledning av skolöverstyrelsens ovannämnda förslag får utskottet framhålla att enligt utskottets mening vore fördelar att vinna för både elever och lärare, om tillsynen under elevernas fritid kunde från lärare i läroämne överföras på annan personal. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på ifrågavarande spörsmål.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) godkänna följande avlöningsstat för statens blindskolor m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1961/62:

A v l ö n i n g s s t a t

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	828 700
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	26 800
3. Avlöningar till personal vid tillfälliga anpassningskurser för nyblinda, <i>förslagsvis</i> ..	154 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	1 497 800
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	599 200
6. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	46 500
<hr style="width: 100%; border: 0.5px solid black;"/>	
Summa kronor	3 153 000

b) till *Statens blindskolor m. m.*: *Avlöningar* för budgetåret 1961/62 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 153 000 kronor.

2:o) **Statens blindskolor m. m.: Omkostnader.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 128, s. 222—224), vilket innebär dels ändrad anslagsrubrik, dels ock en anslagshöjning med 115 300 kronor, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Statens blindskolor m. m.*: *Omkostnader* för budgetåret 1961/62 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 831 000 kronor.

3:o) **Statens dövskolor m. m.: Avlöningar.** Kungl. Maj:t har (punkt 129, s. 224—234) föreslagit riksdagen att dels besluta, att en teoretisk fortsättningsskollinje för döva barn från och med budgetåret 1961/62 skall vara organisatoriskt knuten till skolan i Manilla, dels besluta, att skolhemmet å Mogård skall från och med budgetåret 1961/62 överflyttas till Charlottendals skolhem i Gnesta, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens dövskolor m. m., som föranledes av vad departementschefen anfört, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för statens dövskolor m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1961/62, dels ock till Statens dövskolor m. m.: Avlöningar för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 5 629 000 kronor.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengt Gustavsson m. fl.* (I: 92) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedin m. fl.* (II: 117), i vilka hemställts, att riksdagen måtte

a) godkänna det mellan byggnadsstyrelsen och Föreningen Sävstaholms-skolorna träffade avtalet angående statens övertagande av Charlottendals skolhem i Gnesta;

b) hos Kungl. Maj:t hemställa om uppdrag åt skolöverstyrelsen att tills vidare låta driva Charlottendals skolhem med nuvarande vårdform;

c) hos Kungl. Maj:t hemställa om uppdrag åt skolöverstyrelsen att i samråd med medicinalstyrelsen utreda frågan om framtida huvudmannaskap och form för vård av svårare barnafasier samt kartläggning av förekomsten av barnafasier;

d) uppdraga åt vederbörligt utskott att vidta de ändringar i övrigt under punkterna D 28, 29 och 30 i statsverkspropositionen bil. 10 och punkten 16 i bilaga 30 som föranleds av beslutet enligt b) och c) ovan;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Wallentheim m. fl.* (I: 227) och den andra inom andra kammaren av fru *Eriksson* i Stockholm och herr *Brandt* i Sätilla (II: 307), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta inrätta en tjänst som biträdande husmoder vid Härnösands dövskola och under förevarande punkt för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 5 641 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Axel Johannes Andersson* och *Kaijser* (I: 400) och den andra inom andra kammaren av fröken *Olsson* och fru *Lewén-Eliasson* (II: 487), i vilka hemställts, att riksdagen i samband med att propositionen om anslag till statens dövskolor behandlas måtte besluta att hemställa, att Kungl. Maj:t tar upp frågan om föreståndarens för dövsläroseminariet arvodesbe-
lopp och undervisningsskyldighet till förnyat övervägande.

Beträffande motiveringen för de motionsvis gjorda yrkandena får utskottet hänvisa till motionerna II: 117, I: 227 och II: 487.

Kungl. Maj:ts förslag under förevarande punkt — innebärande en anslagshöjning med 609 000 kronor — omfattar huvudsakligen följande:

Blockhusudden

- 1) förstatligande av skolan å Blockhusudden som teoretisk fortsättningslinje inom dövskolväsendet;
- 2) inrättande av tre icke-ordinarie lärartjänster i läroämnena, varav en i lönegrad Ae 21 och de båda övriga i reglerad befordringsgång;
- 3) anvisande av medel för 30 timlärartimmar;
- 4) arvode åt studierektor, 1 920 kronor;
- 5) arvoden för vissa kurser för elever, 3 000 kronor;

Manilla

- 6) förändring av en rektorstjänst i lönegrad Bp 1 till rektorstjänst i ABp 24;
- 7) ökade kostnader för arvoden vid dövläroarseminariet, 12 000 kronor;

Charlottendal

- 8) överflyttning av skolhemsdelen vid Mogårdshemmet till Charlottendals skolhem;
- 9) inrättande av en rektorstjänst i lönegrad ABp 22;
- 10) inrättande av en vaktmästartjänst i Ae 8;
- 11) överflyttande av en lärare i läroämnena i Ao 19, tre lärare vid skolhem i Ao 13 och Ae 13, en lärare i kvinnlig slöjd i Ao 12, en husmor i Ao 12, fyra vårdare i Ae 8 samt två ekonomibiträden i Ae 2/3 från Mogård;
- 12) arvode åt skolsköterska, 1 200 kronor;
- 13) arvode för skriv- och bokföringshjälp, 1 500 kronor;

Örebro

- 14) inrättande av en e. o. teckningslärartjänst i Ae 16 och samtidig indragning av en ordinarie slöjdlärartjänst i Ao 12;
- 15) inrättande av en icke-ordinarie lärartjänst i läroämnena i reglerad befordringsgång;
- 16) beräkning av medel för uppflyttning av en ordinarie vaktmästartjänst i Ao 7 till Ao 8;
- 17) ytterligare timlärartimmar i musik och rytmik;
- 18) arvoden till viss utökad personal, 38 500 kronor;

Övrigt

- 19) inrättande av en förskollärartjänst med halvtidstjänstgöring i Ae 12 vid Eugeniahemmet;
- 20) arvode till praktikant vid förskolan i Boden med 200 kronor i månaden;
- 21) arvoden till viss personal vid fritidsverksamhet, 6 000 kronor.

Av statsrådsprotokollet inhämtas i övrigt bland annat följande.

Beträffande föreståndarskapet för dövläroarseminariet hade skolöverstyrelsen i sina anslagsäskanden föreslagit att en av lärarna vid Manilla skulle vara studierektor vid skolan å Blockhusudden och med detta uppdrag även förena föreståndarskapet för dövläroarseminariet. Vederbörande skulle enligt förslaget såsom studierektor uppbära arvode av 1 920 kronor och åtnjuta tre veckotimmars nedsättning i undervisnings-skyldigheten. Såsom föreståndare skulle han uppbära ett arvode av 5 604 kronor, mot skyldighet för honom att hålla två föreläsningar per vecka vid seminariet, samt åtnjuta 10 veckotimmars nedsättning i undervisnings-skyldigheten. — *Departementschefen* förklarade sig icke kunna biträda förslaget om nedsättning av undervisningsskyldigheten för studierektor och räknade med ett arvode av 2 400 kronor till föreståndaren men hade i övrigt icke något att erinra mot överstyrelsens förslag.

Ett förslag av skolöverstyrelsen om inrättande av en tjänst som biträdande husmoder vid skolan i Härnösand har *departementschefen* icke tillstyrkt.

I fråga om överflyttningen av skolhemsdelen vid Mogårdshemmet till Charlottendals skolhem har skolöverstyrelsen anfört bland annat följande.

På Mogård undervisas och vårdas döva barn, vilka inte kan följa undervisningen vid distriktsskolorna, tillsammans med äldre personer med komplicerade lyten. Denna anordning är från flera synpunkter högst otillfredsställande. Då möjlighet nu finnes att utnyttja lokalerna vid Charlottendals skolhem, tillhörigt föreningen Sävstaholmsskolorna, föreslår överstyrelsen därför att skolhemsdelen av Mogårdsanstalten från och med budgetåret 1961/62 överflyttas till Charlottendals skolhem.

Antalet elever vid skolhemmet å Mogård har under de senaste fem läsåren varierat mellan 22 och 27 med ett medeltal av 24,4. En anläggning för ifrågasvarande elever bör således omfatta minst 25 platser.

I anledning av hemställan från föreningen Sävstaholmsskolorna om statens övertagande av Charlottendals skolhem har skolöverstyrelsen verkställt utredning av frågan om den fortsatta verksamheten vid detta skolhem. Av utredningen framgår, att Charlottendals skolhem är avsett för psykiskt efterblivna skolelever (särskolelever) med svåra talfel. Platsantalet var avsett att utgöra 28. Särskild specialundervisning för elever med talfel är emellertid behövlig för cirka 5 procent av särskolans elever, d. v. s. för närvarande omkring 200. Verksamheten bör därför enligt överstyrelsens mening huvudsakligen organiseras regionalt i landstingens regi. Charlottendalshemmets uppgift som undersökningscentral torde likaledes i nuvarande läge med fördel kunna övertagas av något eller några särskoleinternat i närheten av Stockholm eller annan ort med tillgång till erforderlig medicinsk och annan expertis. Vid sådant förhållande bör Charlottendalshemmet upptagas för annat ändamål och överstyrelsen har funnit det möjligt att efter en tillbyggnad av anläggningens skollokaler dit överföra skoleleverna från Mogård. Överstyrelsen föreslår således, att staten för

detta ändamål förvärvar ifrågavarande fastigheter med samtliga inventarier från och med den 1 juli 1961 samt uppför en paviljong med erforderligt antal undervisningslokaler.

Över motionerna I: 92 och II: 117 har statsutskottet i vederbörlig ordning inhämtat yttranden från skolöverstyrelsen, medicinalstyrelsen, socialstyrelsen, svenska landstingsförbundet, särskolornas rektorsförening, svenska särskolornas lärarförening, svensk förening för foniatri och logopedi samt riksförbundet för utvecklingsstörda barn.

Skolöverstyrelsen har anfört bland annat följande.

Genom motionernas innehåll har frågan kommit att omfatta tre grupper barn som behöver specialvård, nämligen psykiskt efterblivna barn (särskolelever) med svåra talfel, psykiskt efterblivna döva barn och slutligen afatiska barn med i övrigt normal intelligensutveckling — i motionen och här nedan benämnda barn med barnafasi.

Enligt gällande bestämmelser (SFS 1954: 483) faller särskolelever med talfel under landstingens ansvar. De undervisas och vårdas vid särskolorna, utom det lilla antal (13) som på landstingens bekostnad vistas vid Charlottendals skolhem. Döva efterblivna barn vårdas vid Mogård tillsammans med vuxna döva med komplicerat handikapp. För denna elevgrupp bär staten ansvaret (4 § SFS 1954: 483). Barn med barnafasi skall behandlas inom dövvrården, och de hänvisas för närvarande till specialskolan för tal- och hörselskadade i Örebro. Även för dessa elever är staten huvudman (1 § SFS 1960: 509).

Departementschefens förslag i åttonde huvudtiteln innebär, att Charlottendals skolhem, som nu drives av Föreningen Sävstaholmsskolorna, skall inköpas av staten och användas för mogårdsbarnen. De få särskoleleverna vid Charlottendalshemmet skulle i den mån de behöver fortsatt behandling placeras på lämpliga institutioner. Förslaget innebär således icke — såsom motionärerna synes anse — någon förändring beträffande nuvarande möjligheter till afasivård.

I sin utredning av frågan har överstyrelsen noggrant övervägt ett statligt övertagande av den nuvarande verksamheten vid Charlottendal. Överstyrelsen har av huvudsakligen två skäl icke ansett sig kunna avge ett sådant förslag.

Flertalet särskolelever har språksvårigheter av varierande art, vilket sammanhänger med elevernas generella skada. De kan i allmänhet erhålla lämplig undervisning i den vanliga särskoleklassen. Särskolans lärare är utbildade för sådan undervisning. Ett antal särskolelever, som vid inventering visat sig uppgå till omkring 200, har emellertid så svåra eller specifika talfel, att de bör erhålla särskild talbehandling. Som nämnts undervisas de nu vid landstingens särskolor, med undantag av det fåtal elever som vistas vid Charlottendalshemmet. Överstyrelsen har icke funnit lämpligt, att staten skulle åtaga sig vården för en så stor och svåravgränsbar grupp, som här är fråga om. Ur pedagogisk och psykologisk synpunkt är det olämpligt, att under lång tid sammanföra elever med språkrubbningar och därigenom hindra dem, eller i vart fall minska deras möjligheter, att umgås med talande jämnåriga kamrater. Mycket goda erfarenheter har gjorts av den undervisning av särskolelever med svåra talfel, som anordnats på Slagsta särskola. Verksamheten där har pågått i två år och är organiserad i samråd

med specialisten i foniatri, dr Gunnar Bjuggren, och står under hans medicinska ledning. Uppförande av statliga rixsanstalter för särskolelever med svåra talfel skulle medföra mycket betydande statliga investeringar, som överstyrelsen finner obehövlige. Plats för eleverna finnes nämligen vid landstingens särskolor och så snart antalet talpedagoger blir tillräckligt, kan undervisningen för dem anordnas på lämpligt sätt. Eftersom befattningshavarna vid Charlottendal av överstyrelsen kommer att erbjudas fortsatt verksamhet inom särskolans ram, kommer talfelsbehandlingen icke nu att behöva minskas genom nedläggande av den nuvarande verksamheten där.

Anledningen till att föreningen Sävstaholmsskolorna vill frånträda sitt huvudmannaskap uppger föreningen vara det ogynnsamma driftresultatet. Utgifterna var under år 1960 207 918 kronor. Om staten skulle överta den nuvarande verksamheten vid Charlottendal, måste man under förhandenvarande omständigheter räkna med ett betydande tillskott av driftmedel. Man kan nämligen icke förutsätta att staten som huvudman skulle kunna undgå de svårigheter som nuvarande huvudmannen har beträffande personal m. m. Viss förstärkning beträffande bland annat administration och anlåtande av medicinsk expertis anser överstyrelsen oundgänglig, därest verksamheten skall fortsättas. Då inget av de barn, som nu vistas vid Charlottendalshemmet, riskerar att berövas den undervisning och vård, som i varje enskilt fall är behövlige, har överstyrelsen icke ansett sig kunna förorda, att staten skall ikläda sig sådan kostnad, som är erforderlig för att på ett tillfredsställande sätt driva hemmet med nuvarande vårdform.

Enligt departementschefens förslag skulle Charlottendalshemmet efter viss komplettering utnyttjas för undervisning och vård av psykiskt efterblivna döva barn. Dessa barn utgör en liten, lätt avgränsbar elevgrupp, som staten enligt gällande bestämmelser (4 § SFS 1954:483) skall svara för. De kan inte undervisas vare sig i särskola eller dövskola. Verksamheten för dessa barn, som under senare år uppgått till mellan 22 och 27 (medeltal 24,4), är synnerligen otillfredsställande ordnad, genom att de vårdas tillsammans med vuxna döva med komplicerat handikapp å den statliga anstalten Mogård vid Doverstorp. Förslag till lämplig vårdform för mogårdsbarnen har tyvärr av olika anledningar icke kunnat tidigare realiserats, och det får nu anses som synnerligen angeläget att åtgärder vidtages. Charlottendalshemmet är lagom stort för ändamålet och efter den föreslagna tillbyggnaden synes anläggningen bli väl lämpad för undervisning och vård av de döva efterblivna barnen. Därest Charlottendalshemmet, enligt motionärernas förslag, skulle drivas med nuvarande vårdform ett obestämt antal år, torde ytterligare lång tid komma att förflyta, innan en lämplig vårdform kan finnas för mogårdsbarnen. Därtill kommer betydande kostnadsökningar. Vid bifall till motionerna kan överstyrelsen inte finna annan lösning för dessa barn än att en nybyggnad uppföres. Denna torde komma att draga en kostnad av omkring 60 000 kronor per plats eller omkring 1,7 miljoner kronor.

Överstyrelsen delar i princip de synpunkter som framföres i motionerna, beträffande det angelägna i att skilja mellan barn med barnafasier och psykiskt efterblivna barn med talsvarigheter. Motionärerna synes emellertid anse, att vid Charlottendalshemmet behandlas huvudsakligen »barn med svarare fall av barnafasier». Som överstyrelsen ovan framhållit är Charlottendalshemmet de jure icke avsett för barn med barnafasier. Vid en senast i januari 1961 gjord inspektion och av medicinalstyrelsen och skolöversty-

relsen i samråd med hemmets egen psykolog företagen genomgång av vart och ett av de nu intagna barnen har framgått, att hemmet de facto ej heller fungerar som sådant utan som behandlingshem för särskolelever med talfel.

Fall av barnafasier skall som nämnts enligt gällande bestämmelser (SFS 1960: 509) behandlas inom dövorganisationen och hänvisas för närvarande till specialskolan i Örebro för tal- och hörselskadade. Anordningen är enligt överstyrelsens mening icke helt lämplig och resurserna otillräckliga. Som anges i motionen är emellertid frågan om behandlingen av barn med talsvårigheter under utredning. Härvid kommer även frågan om behandling av barnafasier att beaktas. Överstyrelsen finner därför ej anledning föreligga att nu utreda denna fråga separat.

Vid sina överväganden rörande den framtida verksamheten vid Charlottendalshemmet har överstyrelsen även mycket noggrant övervägt möjligheten att använda hemmet för behandling av barnafasier. Denna verksamhet kräver emellertid, som också utsågs i motionen, en mycket nära samverkan mellan framför allt medicinska och pedagogiska specialister. Sådan samverkan försvåras — förutom av att rektor ej kunnat tillfredsställande samarbeta med utifrån kommande personal — av att hemmet har ett ogynnsamt läge. Således har samarbete med audiologisk expertis icke kunnat ske i erforderlig omfattning och foniater har icke kunnat erhållas för regelbunden konsultation. Med hänsyn härtill och till rådande förhållanden vid hemmet har överstyrelsen icke ansett möjligt att föreslå, att hemmet skulle utnyttjas som behandlingshem för barn med barnafasi. Vid detta ställningstagande har överstyrelsen haft samråd med medicinalstyrelsen och särskild foniatrisk expertis.

Vid sin utredning har överstyrelsen efter noggrant övervägande icke funnit det lämpligt att Charlottendalshemmet övertages av staten för nuvarande ändamål med hänsyn dels till att ett sådant övertagande icke skulle innebära någon förbättring av talfelsundervisningen för särskolelever, dels till att klientelet är svåravgränsat, dels ock till att kostnadsökningen skulle bli orimligt stor.

Ej heller anser sig överstyrelsen med hänsyn till hemmets läge, de administrativa svårigheterna m. m. kunna förorda att hemmet ändras till behandlingshem för barn med barnafasier. Däremot finner överstyrelsen det ur såväl pedagogisk som ekonomisk synpunkt lämpligt, att mogårdsbarnen placeras på hemmet.

Enär i motionerna icke framförts något som kan ge skolöverstyrelsen anledning att frånträda denna sin redan tidigare intagna ståndpunkt, får överstyrelsen avstyrka bifall till motionerna.

Medicinalstyrelsen har i huvudsak anfört följande.

Vid en inspektion den 16 januari 1961, som medicinalstyrelsen företog tillsammans med skolöverstyrelsen, framgick det, att av de intagna 13 eleverna 10 hade en allmän psykisk efterblivenhet förutom varierande former av talfel. Några av dem voro så efterblivna, att det kunde ifrågasättas om sådan speciell talfelsundervisning, som här gavs, var indicerad. För dessa 10 anser medicinalstyrelsen, att en placering vid respektive hemläns särskola numera är lämplig, emedan möjligheterna att erhålla talfelsundervisning där under senare år avsevärt ökat. De tre övriga eleverna synas ej vara psykiskt efterblivna men ha betydande språkstörningar. Av dessa ha två erbjudits att hösten 1961 komma till hörselfrämjandets rehabiliterings-

central. För den tredje eleven anser medicinalstyrelsen specialskolan för tal- och hörselskadade i Örebro vara den bäst lämpade undervisningsanstalten. Dessutom fann styrelsen vid inspektionen, att avsevärda brister förelåg beträffande det sätt varpå journalerna rörande eleverna förts.

Anledningen till den under åren ringa beläggningen är främst brist på kvalificerad pedagogisk och medicinsk personal, då främst talpedagoger och fonister. Orsaken till denna brist torde bland annat höra samman med Charlottendals geografiska läge.

På grund härav har skolhemmet under de gångna åren endast kunnat taga hand om ett fåtal särskoleelever, som varit i behov av talfelsundervisning. Dessutom har eleverna ej kunnat erhålla den specialistundersökning, som utgör en förutsättning för att bedöma vårdbehovet och följa behandlingen och som man måste förutsätta vid en riksanstalt. Skolhemmet har sålunda tyvärr ej kunnat fylla de behov, som detsamma vid planerandet avsågs att täcka.

Motionärerna ha i sina motioner enbart uppehållit sig vid barnafasier. Det skall därför här nämnas, att Charlottendal är avsett för psykiskt efterblivna barn med talrubbingar, varav de s. k. afasierna utgör en mindre grupp. Andra och hos dessa vanligare förekommande talrubbingar äro t. ex. mognadshämning, artikulationsfel av antingen perifer eller centralnervös art, språkstörning i samband med relativ, oftast neurogen hörselnedsättning, röststörning m. fl. De språkstörningar, som betecknas som afasi — av »icke-specialister» ofta fel- eller överdiagnostiserade — sammanhänga i regel med hjärnskada, som om den är tillräckligt utbredd, även medför en allmän psykisk efterblivenhet. Åtskilliga av de psykiskt efterblivna barnen ha lätta och passagera former av afasi och endast ett relativt fåtal svåra. Det är de sistnämnda, som behöva långvarig talfelsundervisning och som skulle ha behov av vård på en anstalt av Charlottendals karaktär. Emellertid måste det starkt ifrågasättas om resultatet av mångårig talfelsundervisning vid en central anstalt verkligen motiverar ett skiljande från föräldrar och normalt talande kamrater vid den regionala särskolan, sedan numera även talfelsundervisning i för varje år ökad utsträckning där står att få.

Av denna anledning synes det medicinalstyrelsen mera angeläget, att en högkvalificerad central institution för undersökning och kortare tids observationsbehandling för berörda särskoleelever kommer till stånd än att bibehålla en anstalt av typen Charlottendal. Vid en sådan central institution böra eleverna kunna intagas för upprepad observationsbehandling i samarbete med de regionala talfelspedagogerna, som på det sättet kunde få detaljerade behandlingsinstruktioner beträffande varje barn.

De former av barnafasi, som ej äro kombinerade med en organiskt be- tingad psykisk efterblivenhet, till vilka Dr. Bratts citerade uttalande refererar och som också inbegripas i motionerna, fordra däremot oftast ett mer eller mindre kontinuerligt pedagogiskt omhändertagande, i varje fall under skoltiden. Styrelsen anser det därför önskvärt, att den subkommitté med representanter för socialstyrelsen, skolöverstyrelsen och medicinalstyrelsen, som sedan år 1956 utreder förhållandena i fråga om barn med talfel, även beaktar frågan om huvudmannaskap och form för vård av svårare barnafasier, ävensom kartläggning av förekomsten av dessa. Experterna i denna kommitté ha i januari 1961 inför medicinalstyrelsen, dess huvudmannaråd och representanter för Sveriges läkarförbund framlagt utred-

ningar rörande frågan om ordnande av utbildning av talterapeuter, vilka föreslås uppdelade i två kategorier, dels s. k. logopedier med akademisk utbildning dels och logopedassistenter med bland annat särskoleexamen som grundutbildning. Vid denna överläggning framlades även kommitténs förslag beträffande vårdorganisationens utformning, innefattande bland annat foniatriska avdelningar vid de planerade regionssjukhusen.

Med hänsyn till vad ovan anförts, anser medicinalstyrelsen ej rationellt att i fortsättningen driva Charlottendal som riksanstalt för psykiskt efterblivna barn med talfel. Ej heller anser styrelsen hemmet lämpligt som central för undersökning och observationsbehandling av psykiskt efterblivna barn med talrubbingar främst på grund av de olägenheter, som dess geografiska läge visat sig medföra.

Socialstyrelsen har i sitt yttrande anfört bland annat följande.

Vad verksamheten vid Charlottendal beträffar har socialstyrelsen icke någon närmare kännedom om densamma. Verksamheten står icke till någon del under socialstyrelsens tillsyn. Styrelsen äger ej heller sådan överblick över förhållandena på det vårdområdet, varom fråga är, att styrelsen är i stånd till något bestämdare ställningstagande till de aktuella problemen. Socialstyrelsen har emellertid fått den uppfattningen, att vårdbehovet för barn med svårare talrubbingar är stort.

Svenska landstingsförbundets styrelse framhåller i sitt yttrande bland annat följande.

Det synes styrelsen tveksamt om man, innan en ny organisation hunnit byggas upp, skall nedlägga den enda anstalt för behandling av barn med grava talrubbingar som för närvarande finnes. Om hemmet nedlägges, kommer klientelet att överflyttas till särskolorna. Det ligger i sakens natur, att det med den brist som för närvarande råder på utbildad personal ej är möjligt att förse samtliga särskolor med dylik. Skäl tala därför enligt styrelsens mening för att Charlottendals skolhem tills vidare bibehålles och drives i statlig regi.

Särskolornas rektorsförening har anfört bland annat följande.

Särskoleelever med afasier och svåra talrubbingar har hittills placerats vid Charlottendals skolhem, där rektor och en lärare skött talundervisningen. Även om rektorsföreningen för sin del vill framhålla, att psykiskt efterblivna barn med svårare afasier strängt taget icke hör hemma under särskoleverksamheten, emedan de i behandlings- och undervisningshänseende bjuder så stora och från särskoleundervisningen avvikande undervisningsproblem, att särskoleverksamheten saknar resurser att klara dessa problem på ett fullt tillfredsställande sätt, torde för närvarande knappast förutsättningar finnas för skapandet av särskilda skolor för dessa barn utan skolundervisningen av dessa torde tills vidare få ske vid landstingens särskolor. Rektorsföreningen anser det emellertid i högsta grad önskvärt, att intensivbehandling av särskoleelever med såväl afasier som andra svåra talrubbingar kan äga rum och att tillräckliga resurser härför skapas. Intensivbehandlingen bör icke förläggas till en särskola utan till ett särskilt institut, som bör inrättas i Stockholm eller Göteborg, där foniatrisk, barnpsykiatrisk, pedagogisk och psykologisk expertis finnes.

Rektorsföreningen ställer sig mycket tveksam till lämpligheten av att Charlottendals skolhem bibehålles som särskola, där undervisningen skall vara ordnad i enlighet med bestämmelserna i särskolereglementet och undervisningsplanen för rikets särskolor. Av skolöverstyrelsens skrivelse till Kungl. Maj:t med anledning av vissa föräldrasynpunkter på nedläggandet av skolhemmet framgår det nämligen, att undervisningen vid hemmet icke varit ordnad på sådant sätt, att den uppfyllt de krav som skolöverstyrelsen i egenskap av tillsynsmyndighet ansett sig böra ställa i detta avseende. Rektorsföreningen är emellertid fullt medveten om de svårigheter som uppenbarligen föreligger att bereda fullgod särskoleundervisning vid en sådan särskola som Charlottendal, där behandlingen av elevernas talrubbingar måste bli det primära. En omorganisation av verksamheten vid Charlottendal, innebärande bland annat att särskolan nedlägges och att ett provisoriskt institut för särskolebarn med svåra talrubbingar inrättas i stället torde vara den enda acceptabla lösningen i dagens läge.

Den administrativa och pedagogiska ledningen av institutets verksamhet bör anförtros åt föreståndare med de speciella kvalifikationer, som kan anses erforderliga för skötseln av ifrågavarande behandlingsinstitut. Hemmets nuvarande talpedagoger, rektor och en lärare, bör helt få ägna sig åt institutets huvuduppgift — talundervisningen.

Behandlingen vid institutet bör begränsas till för varje särskilt fall anpassad tid, varefter eleverna flyttas tillbaka till respektive särskolor. Intet bör emellertid hindra, att elev senare återkommer till förnyad behandling vid institutet under högst en termin.

Särskoleelever med lindrigare talfel bör som hittills undervisas vid vanliga särskolor och där få den talfelsbehandling de är i behov av. Elever med svårare talrubbingar, som erhållit intensivbehandling vid det ovan skisserade institutet och återkommit för fortsatt särskoleundervisning på någon av landstingens särskolor bör parallellt med denna erhålla talundervisning av särskollärare med specialutbildning för ifrågavarande undervisning.

Under återopande av det anförda och under förutsättning, att staten övertager Charlottendal vill rektorsföreningen förorda, att särskolan vid hemmet nedlägges och att ett provisoriskt institut för behandling av särskolebarn med afasier och andra talrubbingar provisoriskt förläggas till Charlottendal i avvaktan på resultatet av föreslagen utredning om huvudmannaskap och form för behandling av bland annat svårare afasier.

Svenska särskolornas lärarförening har i huvudsak anfört följande.

Skolöverstyrelsen har begärt att staten skall överta Charlottendals skolhem och utnyttja det för undervisning och vård av döva barn med komplicerat handikapp. Överstyrelsen har i sin motivering till detta angivit hur undervisning och vård av psykiskt efterblivna med svåra talfel bör organiseras. Man har tänkt sig verksamheten ordnad regionalt och liksom övrig vård och undervisning av psykiskt efterblivna i landstingens och de landstingsfria städernas regi. Förverkligandet av dessa planer kommer att innebära ett stort framsteg när det gäller dessa handikappade barn. Men ännu finns inte möjligheter att genomföra en sådan organisation, då man inte har specialutbildade lärare att tillgå på alla håll. Svenska särskolornas lärarförening vill framhålla vikten av att de i särskolan nu tjänstgörande lärarna får möjlighet till vidareutbildning på detta område och att i den utbildning, som för närvarande planeras för särskollärare stor vikt lägges vid undervis-

ning om tal- och språkutveckling och dess behandling. Tillgång till medicinsk-psykologisk expertis (barnpsykiater, foniater m. fl.) är ett villkor för att den planerade organisationen skall kunna fungera. Det är av vikt att denna fråga löses snarast.

Svenska särskolornas lärarförening anser det följaktligen beklagligt att frågan om nedläggande av Charlottendals skolhem aktualiserats redan nu. Med tanke på de resurser som för närvarande står till buds för en regionalt ordnad specialundervisning anser vi att ett särskilt skolhem för psykiskt efterblivna barn med svåra talfel bör finnas, till dess möjligheter för en effektiv behandling av dessa barn kan ges enligt skolöverstyrelsens planer.

Svensk förening för foniatri och logopedi har framhållit följande.

I en tid då enskilda och myndigheter strävar att ge handikappade barn inom alla olika specialområden en så differentierad och optimal vård och undervisning som över huvud taget är möjlig kommer förslaget om nedläggandet av Charlottendals skolhem mycket överraskande. Det innebär av allt att döma att man avskaffar en specialinstitution utan att erbjuda något bättre eller ens likvärdigt alternativ. Skolöverstyrelsens förslag att decentralisera och inlemma vården av de svårt språkstörda barnen i det allmänna sarskoleväsendet synes orealistiskt; det kommer att dröja åtskilliga år innan kvalificerade, logopediskt utbildade lärare finnes att tillgå vid särskolorna. SFFL finner det angeläget att barnen med tal- och språksvårigheter vid särskolorna i landet får logopedisk behandling, men barn med mycket svåra språkliga störningar torde få den bästa vården vid en specialinstitution.

Sammanfattningsvis vill SFFL oreserverat instämma i de åsikter och förslag som kommer till uttryck i motionerna I: 92 och II: 117. Särskilt vill SFFL understryka behovet av en utredning beträffande framtida huvudmannaskap och form för vård av svårare barnafasier.

Riksförbundet för utvecklingsstörda barn har bland annat anfört följande.

Det synes uppenbart att Charlottendals skolhem nu har ett olämpligt geografiskt läge. Förbundet kan av detta skäl inte motsätta sig, att dess nuvarande fastighet, på sätt som föreslagits i statsverkspropositionen, utnyttjas för annat ändamål än behandling av afasibarn.

Det är emellertid ytterst angeläget, att det här bara blir fråga om en omdisposition, som inte leder till att afasiundervisningen under flera år nedlägges intill dess att en ny organisation hunnit växa fram. Det är ur föräldrasynpunkt oantagbart, att de barn det här gäller utplaceras på särskolor, där resurser för afasibehandling saknas.

Förbundet föreslår sålunda, att omedelbara åtgärder vidtages för överförande av verksamheten vid Charlottendals skolhem till central plats, där tillgång till högt kvalificerad foniatrisk expertis finns inom nära räckhåll. Ett sådant centralt skolhem anser förbundet till en början kunna drivas i så begränsad omfattning, att några större investeringsanslag åtminstone tills vidare inte behöver tas i anspråk.

Som här framgått ansluter förbundet sig sålunda till det i motionen uttryckta önskemålet, att Charlottendals skolhem måtte få fortsätta att drivas. En annan och mera ändamålsenlig geografisk förläggning i enlighet med de tankegångar, som ovan framgått, bör snarast komma till stånd, men

kontinuiteten i den nuvarande undervisningen får inte riskeras. Förbundet understryker i detta sammanhang att verksamma åtgärder måste vidtagas för att häva den svåra bristen på medicinsk och pedagogisk expertis inom hela området för tal- och språkrubbningar.

Utskottet. Med anledning av de under denna punkt redovisade motionerna får utskottet anföra följande.

I motionerna I: 227 och II: 307 har yrkats, att riksdagen måtte besluta om inrättande av en tjänst som biträdande husmoder vid Härnösands dövskola. Utskottet finner det önskvärt, att organisationen vid de större dövskolorna utbygges med biträdande husmoderstjänster så snart ske kan. Utskottet, som icke är berett att tillstyrka bifall till motionerna I: 227 och II: 307, förutsätter, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på förevarande spörsmål.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår innebär Kungl. Maj:ts förslag bland annat förening av en lärartjänst vid dövskolan å Manilla med studierektorsbefattningen vid skolan å Blockhusudden och föreståndarskapet för dövlararseminariet. Innehavaren av denna förenade tjänst skulle åtnjuta tio veckotimmars nedsättning i undervisningsskyldigheten samt 1 920 kronor i arvode som studierektor och 2 400 kronor i arvode som föreståndare, det senare arvodet mot skyldighet att hålla två föreläsningar per vecka vid seminariet.

I motionerna I: 400 och II: 487 har föreslagits att riksdagen ville uttala sig för att Kungl. Maj:t måtte upptaga frågan om föreståndarens vid dövlararseminariet arvodesbelopp och undervisningsskyldighet till förnyat övervägande.

Enligt vad utskottet inhämtat har såväl den nuvarande föreståndaren som lärarkandidaterna i skrivelser till skolöverstyrelsen uttalat allvarliga farhågor för seminarieutbildningen för dövlarare. Föreståndaren finner det icke möjligt att under de av departementschefen givna tidsfaktorsbetingelserna tillfredsställande förestå seminariet, och lärarkandidaterna framlägger starkt kritiska synpunkter på det mera provisoriska sätt, varpå ledningen av seminariet för närvarande är anordnad.

Såsom i motionerna framhållits är speciallärares utbildning för närvarande föremål för utredning, varför ovisshet råder om i vilken utsträckning utbildningen av dövlarare kan samordnas med annan speciallärautbildning. Den framtida faktiska omfattningen av föreståndarens arbetsuppgifter kan därför icke nu bedömas.

En god organisation av seminarieundervisningen och en allsidig handledning av lärarkandidaternas arbete utgör enligt utskottets mening grundförutsättningarna för att dövlararutbildningen skall göra de blivande dövlararna rustade att bemästra de skiftande och allvarliga problem, som sedan kommer att möta dem i det dagliga skolarbetet.

Utskottet finner sig med hänsyn till föreliggande svårigheter på området

och ovissheten rörande framtiden icke nu böra ta definitiv ställning till den föreslagna kombinationen av befattningarna som föreståndare vid seminariet och studierektor vid den teoretiska fortsättningskollinjen. För nästa läsår torde frågan härom böra så till vida hållas öppen, att Kungl. Maj:t må efter förslag av skolöverstyrelsen ta ifrågavarande spörsmål under förnyat övervägande i syfte att åvägabringa den anordning som för närvarande kan finnas vara ändamålsenlig och från olika synpunkter lämplig.

Utskottet finner det i motionerna framlagda förslaget icke böra till annan riksdagens åtgärd föranleda än att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet i anledning av motionerna I: 400 och II: 487 anfört.

Under kapitalbudgeten har Kungl. Maj:t föreslagit, att staten skall förvärva Charlottendals skolhem, och under förevarande punkt förordas överflyttning av skolhemmet å Mogård från och med budgetåret 1961/62 till Charlottendal. I motionerna I: 92 och II: 117 reses icke någon invändning mot statens övertagande av Charlottendal, men motionärerna påyrkar att skolhemmet tills vidare skall drivas med nuvarande vårdform.

Av handlingarna i ärendet framgår, att Charlottendals skolhem är avsett för särskoleelever med svåra talfel, för vilka enligt lagen om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna ansvaret åvilar landstingen. Vid skolan undervisas innevarande läsår 13 elever. Av dessa har, som framgår av medicinalstyrelsens yttrande, tio en allmän psykisk efterblivenhet förutom varierande former av talfel. De tre övriga synes ej vara psykiskt efterblivna men ha betydande språkstörningar.

Enligt vad utskottet inhämtat skulle av ifrågavarande tretton elever fem under alla förhållanden ha utskrivits från skolan i och med detta läsårs slut, bland dem två av de tre elever, som ej synes vara psykiskt efterblivna. Av övriga åtta elever kommer en, som ej heller synes vara psykiskt efterbliven, att erbjudas plats på specialskolan för tal- och hörselskadade i Örebro och sju elever i att beredas plats på två särskolor i Stockholms närhet, där tillgång finnes till medicinsk expertis och till talpedagoger. Även för de fem elever som skall utskrivas har skolöverstyrelsen förberett lämplig placering.

Av flera remissyttranden framgår, att behov anses föreligga av ett centralt beläget skolhem med högt kvalificerad foniatrisk och medicinsk expertis för behandling av barn med grava talsvårigheter; Charlottendal anses dock med sitt geografiska läge icke lämpligt att för framtiden fungera som sådant.

Charlottendals uppgift som undersökningscentral torde, enligt vad skolöverstyrelsen framhållit, med fördel kunna övertagas av något eller några särskoleinternat i närheten av Stockholm eller annan ort med tillgång till

erforderlig medicinsk eller annan expertis. Sådan verksamhet har, meddelar överstyrelsen, redan påbörjats vid Slagsta skolhem.

Därest de två vid Charlottendal verksamma talpedagogerna accepterar erbjudande om anställning inom särskoleväsendet, skulle såsom skolöverstyrelsen framhållit deras expertis komma verksamheten till godo i högre grad än vad fallet varit med det mycket begränsade klientelet vid Charlottendals skolhem.

När i motionerna I: 92 och II: 117 yrkas, att Charlottendal skall drivas av staten med nuvarande vårdform, synes detta enligt utskottets mening innebära, att ansvaret för en liten grupp särskoleelever överflyttas från landstingen till staten. För övriga elever inom särskolan, för vilka särskild specialundervisning för elever med talfel skulle vara behövlig — enligt skolöverstyrelsens beräkning totalt omkring 200 — skulle landstingen fortfarande vara ansvariga.

Kostnaderna för verksamheten vid Charlottendals skolhem uppgick år 1960 till 207 918 kronor. Därest verksamheten skulle fortsättas av staten, har skolöverstyrelsen ansett viss förstärkning av administrationen och av anlitaandet av medicinsk expertis oundgängligen nödvändig. Ett större antal elever skulle därutöver nödvändiggöra anskaffande av ytterligare lärarkrafter. Under dessa förutsättningar torde ett statsanslag av omkring 250 000 kronor bli erforderligt.

För de döva barn, som undervisas och vårdas vid skolhemsdelen av Mogårdsanstalten, har staten redan nu ansvaret. Av skolöverstyrelsens uttalande framgår, att för dessa barn — till antalet omkring 25 — nuvarande anordning är högst otillfredsställande. För dem skulle en överflyttning till Charlottendal innebära en stor förbättring.

Då barnen från Charlottendalshemmet utan större olägenheter kan placeras på annat håll, då Mogårdsbarnen behöver få tillgång till annan förläggning och då ett fortsatt drivande av Charlottendalshemmet som särskola skulle ställa sig mycket kostsamt och medföra organisatoriska och andra svårigheter, avstyrker utskottet bifall till motionerna I: 92 och II: 117 i vad de avser att Charlottendals skolhem skall drivas med nuvarande vårdform.

I motionerna I: 92 och II: 117 har vidare påyrkats, att åt skolöverstyrelsen skall uppdragas att i samråd med medicinalstyrelsen utreda frågan om framtida huvudmannaskap och form för vård av svårare barnafasier samt kartläggning av förekomsten av barnafasier.

Då en subkommitté med representanter för medicinalstyrelsen, socialstyrelsen och skolöverstyrelsen sedan år 1956 utreder förhållandena i fråga om barn med talfel, förutsätter utskottet, att även här förevarande spörsmål genom de olika ämbetsverkens försorg beaktas av kommittén vid dess

arbete. Då härigenom motionernas syfte skulle bli tillgodosett, synes motionerna i denna del icke böra till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vad departementschefen i övrigt anfört och förordat har icke föranlett utskottet till särskilt uttalande eller erinran.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

I. att riksdagen må besluta, att en teoretisk fortsättningskollinje för döva barn från och med budgetåret 1961/62 skall vara organisatoriskt knuten till skolan å Manilla;

II. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 92 och II: 117, såvitt nu är i fråga, besluta att skolhemmet å Mogård skall från och med budgetåret 1961/62 överflyttas till Charlottendals skolhem i Gnesta;

III. att motionerna I: 92 och II: 117, i vad de avser uppdrag åt skolöverstyrelsen att tills vidare låta driva Charlottendals skolhem med nuvarande vårdform, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 92 och II: 117 samt I: 227 och II: 307, förstnämnda bägge motioner såvitt nu är i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens dövskolor m. m., som föranledes av vad departementschefen anfört;

b) godkänna följande avlöningsstat för statens dövskolor m. m. att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1961/62:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	2 007 200
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	106 600
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	2 315 100
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	1 114 000
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	86 100

Summa kronor 5 629 000

c) till Statens dövskolor m. m.: *Avlöningar* för budgetåret 1961/62 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 5 629 000 kronor;

V. att motionerna I: 92 och II: 117, i vad de avser ut-

redning av vissa frågor rörande barnafasier, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

VI. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 400 och II: 487, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande föreståndarbefattningen vid döv-lärarseminariet.

4:o) **Statens dövskolor m. m.: Omkostnader.** Kungl. Maj:t har (punkt 130, s. 234—236) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 1 909 000 kronor,

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehäft de under närmast föregående punkt angivna *motionerna I: 92* och *II: 117*, i vilka hemställts, att riksdagen måtte uppdraga åt vederbörligt utskott att vidta de ändringar under förevarande punkt, som föranledes av det i *motionerna* påyrkade beslutet om hemställan till Kungl. Maj:t om uppdrag åt skolöverstyrelsen att tills vidare låta driva Charlottendals skolhem med nuvarande vårdform.

Kungl. Maj:ts förslag innebär en anslagshöjning med 256 700 kronor, vilken till stor del förorsakas av kostnadsökningar av automatisk natur. I övrigt förorsakas ökningen av Örebro skolans utvidgning och av de organisatoriska förändringar, som redovisats under det i näst föregående punkt behandlade anslaget. För flyttning av vissa inventarier från anstalten å Mogård till Charlottendalshemmet har beräknats 2 000 kronor.

Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag under förevarande punkt.

Till följd av den ståndpunkt utskottet under punkten 3 intagit till yrkandet i *motionerna I: 92* och *II: 117* att Charlottendals skolhem tills vidare skall drivas med nuvarande vårdform, förordar utskottet, att dessa motioner i vad de avser dövskolornas omkostnadsanslag icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottet hemställer förty,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å *motionerna I: 92* och *II: 117*, såvitt nu är i fråga, till *Statens dövskolor m. m.: Omkostnader* för budgetåret 1961/62 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 909 000 kronor.

5:o) **Statens dövskolor m. m.: Engångsanskaffning av utrustning m. m.** Kungl. Maj:t har (punkt 131, s. 236—239) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 410 000 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 220 000 kronor.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft de under punkten 3 angivna motionerna I: 92 och II: 117, i vilka hemställts, att riksdagen måtte uppdraga åt vederbörligt utskott att vidta de ändringar under förevarande punkt, som föranleds av det i motionerna påyrkade beslutet om hemställen till Kungl. Maj:t angående uppdrag åt skolöverstyrelsen att tills vidare låta driva Charlottendals skolhem med nuvarande vårdform.

Kungl. Maj:ts förslag innebär, att under detta anslag beräknats medel för dels utrustning av de ombyggda lokalerna i Vänersborg, dels den nya skolbyggnaden i Örebro, dels övertagande av inventarier vid Charlottendals skolhem (65 000 kronor), dels ock tillgodoseende av några av de mest angelägna anskaffningsbehoven vid dövskolorna (17 200 kronor).

Utskottet biträder Kungl. Maj:ts förslag och avstyrker följaktligen bifall till yrkandet i motionerna I: 92 och II: 117 i vad det avser förevarande punkt.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 92 och II: 117, såvitt nu är i fråga, till *Statens dövskolor m. m.: Engångsanskaffning av utrustning m. m.* för budgetåret 1961/62 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 410 000 kronor.

6:o) **Bidrag till vissa skolor och skolhem för döva barn.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 132, s. 239 och 240), vilket innebär en anslagsminskning med 40 000 kronor, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Bidrag till vissa skolor och skolhem för döva barn* för budgetåret 1961/62 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 477 000 kronor.

7:o) **Resor för blind- och dövskoleelever jämte ledsagare.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 133, s. 240), vilket innebär en anslagshöjning med 53 000 kronor, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Resor för blind- och dövskoleelever jämte ledsagare* för budgetåret 1961/62 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 213 000 kronor.

8:o) **Byggnadsarbeten vid statens dövskolor m. m.** Kungl. Maj:t har i propositionen nr 1 beträffande kapitalbudgeten (bilaga 30, punkt 16, s. 35—41 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1961) föreslagit riksdagen att dels godkänna det mellan byggnadsstyrelsen och Föreningen Sävstaholmsskolorna träffade avtalet angående statens övertagande av Charlottendals skolhem i Gnesta, dels

ock till Byggnadsarbeten vid statens dövskolor m. m. för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 2 487 000 kronor.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft de under punkten 3 angivna *motionerna I: 92* och *II: 117*, i vilka hemställts, att riksdagen måtte uppdraga åt vederbörligt utskott att vidta de ändringar under förevarande punkt, som föranleds av yrkandet i motionerna om hemställen till Kungl. Maj:ts rörande uppdrag åt skolöverstyrelsen att tills vidare låta driva Charlottendals skolhem med nuvarande vårdform.

Kungl. Maj:ts förslag innebär dels ändrad anslagsrubrik, dels anvisande av anslag till byggnadsarbeten vid följande skolor: för avslutande av arbeten vid skolan i Vänersborg 345 000 kronor, för slutförande av andra byggnadsetappen vid skolan i Örebro 1 265 000 kronor och till bestridande av merkostnader för första byggnadsetappen 75 000 kronor, till merkostnader för skolan i Växjö 17 000 kronor samt till byggnadsarbeten vid skolan i Boden 285 000 kronor. Vidare har för statens övertagande av Charlottendals skolhem i Gnesta i enlighet med ett av byggnadsstyrelsen framlagt förslag till avtal mellan staten och Föreningen Sävstaholmsskolorna beräknats 286 000 kronor samt för vissa om- och nybyggnadsarbeten vid sagda skolhem under budgetåret 1961/62 214 000 kronor.

Utskottet. Mot vad departementschefen under förevarande punkt anfört och förordat har utskottet icke något att erinra. Till följd härav och under hänvisning till den ståndpunkt utskottet under punkten 3 intagit till motionerna I: 92 och II: 117, i vad de avser att Charlottendals skolhem skall drivas med nuvarande vårdform, finner utskottet icke skäl tillstyrka bifall till sagda motioner, såvitt nu är i fråga.

Utskottet hemställer alltså,

I. att riksdagen må godkänna det mellan byggnadsstyrelsen och Föreningen Sävstaholmsskolorna träffade avtalet angående statens övertagande av Charlottendals skolhem i Gnesta;

II. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 92 och II: 117, såvitt nu är i fråga, till *Byggnadsarbeten vid statens dövskolor m. m.* för budgetåret 1961/62 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 2 487 000 kronor.

Stockholm den 19 maj 1961

På statsutskottets vägnar:
ERNST V. STAXÄNG

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från f ö r s t a kammaren, herrar Näsström, Boman, Einar Persson, Ivar Johansson, Birger Andersson Axel Johannes Andersson, Thun, Bergman, Holmqvist, Per Jacobsson, Fritz Persson, Mårtensson, Birke, Thorsten Larsson och Kaijser; samt

från a n d r a kammaren: herrar Staxäng, Petterson i Degerfors, Karlsson i Olofström, Svensson i Stenkyrka, Blidfors, Almgren, Nilsson i Göingegård, Mellqvist, fru Lewén-Eliasson, fröken Olsson, herrar Wedén, Larsson i Hedenäset, Gustafsson i Uddevalla, Helén och Nelander.

Reservationer

1) vid *punkten 3* (Statens dövskolor m. m.: Avlöningar) av herrar *Boman, Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Birke, Thorsten Larsson, Kaijser, Staxäng, Svensson* i Stenkyrka, *Nilsson* i Göingegården, *Wedén, Larsson* i Hedenäset, *Helén* och *Nelander*, vilka ansett

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14, som börjar med »Av handlingarna» och på s. 15 slutar med »nuvarande vårdform», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Såsom i motionerna I: 92 och II: 117 och i de av statsutskottet infordrade remissyttrandena framhålles är Charlottendals skolhem vårt lands enda specialanstalt för barn med svåra talfel. Vid hemmet vårdas för närvarande 13 elever, men enligt en av skolöverstyrelsen företagen utredning skulle cirka 200 av särskolornas elever behöva specialundervisning för talfel. Större delen av det klientel det här gäller står således utan möjligheter till hjälp, och icke heller föreligger några förslag till omedelbara åtgärder för att afhjälpa denna allvarliga brist. Visserligen har medicinalstyrelsen och socialstyrelsen samt skolöverstyrelsen tillsatt en expertkommitté för att utreda frågan om utbildning av talterapeuter och om vårdorganisationens utformning, men när denna kommitté kan komma att framlägga sitt förslag och huru lång tid det kan taga att förverkliga detta kan icke nu förutses.

Skolöverstyrelsen har för sin del tänkt sig att verksamheten skulle ordnas regionalt och att den liksom undervisningen av psykiskt efterblivna skulle ske i landstingens regi. Denna tanke kan emellertid icke realiseras, då det är uppenbart att för närvarande och även för lång tid framåt möjligheter icke föreligger att genomföra en sådan organisation. Därtill är bristen på experter och specialutbildade lärare alltför stor. Även om så icke varit fallet torde, såsom bland annat Svenska särskolornas lärarförening framhåller,

för ett antal elever krävas en mera djupgående form av talbehandling än som rimligen kan ges vid vanliga särskolor. Man måste också ta hänsyn till de särskilda problem som föreligger beträffande normalbegåvade barn med svåra talfel. Sådana barn torde icke heller med framgång kunna behandlas vid vanliga särskolor. Behovet av en anstalt, där intensivbehandling av elever med såväl afasier som andra svåra talrubbingar kan äga rum och varifrån eleverna hänvisas dit där de har den största utsikten att få fortsatt lämplig utbildning synes därför vara stort.

I denna situation och mot bakgrunden av att praktiskt taget ingenting gjorts inom detta vårdområde finner motionärerna förslaget om nedläggandet av Charlottendals skolhem beklagligt och yrkar på ett uppskov. Det är också beklagligt att skolöverstyrelsen icke kunnat bemästra de svårigheter, som tydligen på senare år uppkommit vid hemmet och som bland annat lett till att hemmet trots det stora vårdbehovet icke varit ens till hälften belagt. Det borde enligt utskottets mening ha varit möjligt att utnyttja hemmet och dess obestriddligen mycket skickliga lärarkrafter på ett bättre sätt än vad som nu skett.

Mycket talar alltså för att hemmet får bestå i varje fall ännu något år, under vilket man kunde undersöka möjligheterna att i första hand provisoriskt åstadkomma en specialinstitution i nära anknytning till akademisk läroanstalt med tillgång på expertis. Av yttranden som utskottet inhämtat framgår, att en rad betydelsefulla offentliga och andra organisationer och instanser har denna grundinställning. Landstingsförbundet har sålunda bestämt uttalat sig för att en anstalt av Charlottendals karaktär, avsedd för det specialklientel det här är fråga om, bevaras. Den medicinska och terapeutiska expertisen på området anser det felaktigt att slå sönder den enda specialanstalt, som finns i landet, och anser det uteslutet att de barn, som undervisas där, skulle på ett ens något så när tillfredsställande sätt kunna omhändertagas i särskolor.

Utskottet har därför kommit till den uppfattningen att denna fråga måste bedömas från andra utgångspunkter än dem som varit vägledande för skolöverstyrelsen och departementschefen. De olägenheter, som kan vara förknippade med att upprätthålla den nuvarande verksamheten vid Charlottendal under den begränsade tid, som kan krävas för att överflytta densamma i sammanhållet skick till en annan och lämpligare ort och med närmare anknytning till medicinsk expertis, bör således icke enligt utskottets mening få fälla utslaget i denna fråga.

Under hänvisning till vad sålunda anförts tillstyrker utskottet bifall till yrkandet i motionerna I: 92 och II: 117, att Charlottendals skolhem tills vidare skall drivas med nuvarande vårdform.

Ett bifall till detta motionsyrkande innebär ökat anslagsbehov under förevarande punkt. Departementschefen har till följd av den föreslagna

överflyttningen av skolhemmet å Mogård till Charlottendal föreslagit inrättande av två nya tjänster vid Charlottendal, en rektorstjänst och en vaktmästartjänst, samt tre nya tjänster vid arbetshemmet å Mogård, nämligen en föreståndartjänst, en vårdartjänst och en ekonomibiträdestjänst. Utöver de medel som beräknats för dessa tjänster — vilka vid bifall till motionsyrkandet icke skulle komma att inrättas — räknar utskottet med en kostnad av 100 000 kronor för avlönande av den personal, som erfordras för hemmets fortsatta användning med nuvarande vårdform. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om anställningsform för denna personal.»

dels ock att utskottets hemställan under II., III. samt IV. b) och c) bort ha följande lydelse:

»II. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 92 och II: 117, såvitt nu är i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag, att skolhemmet å Mogård skall från och med budgetåret 1961/62 överflyttas till Charlottendals skolhem i Gnesta;

III. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 92 och II: 117, såvitt nu är i fråga, hos Kungl. Maj:t hemställa om uppdrag åt skolöverstyrelsen att tills vidare låta driva Charlottendals skolhem med nuvarande vårdform;

IV. att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 92 och II: 117, såvitt nu är i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 227 och II: 307,

b) godkänna följande avlöningsstat för statens dövskolor m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1961/62:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	2 007 200
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	106 600
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	2 415 100
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	1 114 000
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	86 100
Summa kronor	5 729 000

c) till *Statens dövskolor m. m.*: *Avlöningar* för budgetåret 1961/62 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 5 729 000 kronor.»

2) vid *punkten 4* (Statens dövskolor m. m.: Omkostnader) av herrar *Boman, Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Birke, Thorsten Larsson, Kaijser, Stazäng, Svensson* i Stenkyrka, *Nilsson* i Göingegården, *Wedén, Larsson* i Hedenäset, *Helén* och *Nelander*, vilka under förutsättning av bifall till reservationen 1) ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Till följd av den ståndpunkt, utskottet under *punkten 3* intagit till yrkandet i motionerna I: 92 och II: 117, synes för nästa budgetår omkostnaderna för Charlottendals skolhem böra bestridas från förevarande anslag. Utskottet beräknar, att kostnaderna härför icke torde komma att överstiga 75 000 kronor och hemställer, att anslaget höjes med motsvarande belopp utöver Kungl. Maj:ts förslag.

Departementschefens förslag i övrigt har icke givit utskottet anledning till erinran.

Under återopande av vad som anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 92 och II: 117, såvitt nu är i fråga, till *Statens dövskolor m. m.: Omkostnader* för budgetåret 1961/62 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 984 000 kronor.»

3) vid *punkten 8* (Byggnadsarbeten vid statens dövskolor m. m.) av herrar *Boman, Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Birke, Thorsten Larsson, Kaijser, Stazäng, Svensson* i Stenkyrka, *Nilsson* i Göingegården, *Wedén, Larsson* i Hedenäset, *Helén* och *Nelander*, vilka under förutsättning av bifall till reservationen 1) ansett

dels att första stycket i utskottets yttrande (s. 19) bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag i vad de avser skolorna i Boden, Vänersborg, Växjö och Örebro. Utskottet har icke heller något att erinra mot vad departementschefen anförts beträffande statens övertagande av skolhemmet Charlottendal i Gnesta och tillstyrker att medel beräknas härför enligt det av byggnadsstyrelsen framlagda avtalet.

Av handlingarna framgår att byggnadsstyrelsen föreslagit vissa om- och nybyggnader vid Charlottendalshemmet, för vilkas utförande departementschefen för nästa budgetår beräknat ett belopp av 214 000 kronor erforderligt.

Utskottet, som under *punkten 3* tillstyrkt bifall till yrkandet i motionerna I: 92 och II: 117 att Charlottendals skolhem tills vidare skall drivas med nuvarande vårdform, finner med anledning härav att de föreslagna om- och nybyggnadsarbetena kan uppskjutas till en senare tid-

punkt. Utskottet hemställer därför, i anledning av motionerna I: 92 och II: 117, att anslaget till byggnadsarbeten vid statens dövskolor upptages med ett 214 000 kronor lägre belopp än Kungl. Maj:ts föreslagit.»

dels ock att utskottets hemställan under II. bort ha följande lydelse:

II. att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 92 och II: 117, såvitt nu är i fråga, till *Byggnadsarbeten vid statens dövskolor m. m.* för budgetåret 1961/62 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 2 273 000 kronor.»
